Hallitussihteeri Ida Hakanen
Hallitusneuvos Milja Tiainen
Erityisasiantuntija Kaarina Tuokko

Lausunto talousvaliokunnalle hallituksen vuosikertomuksen 2024 lausumista

Lausumiin annetut vastaukset löytyvät myös Hallituksen vuosikertomuksen 2024 liitteestä 3. Tähän lausuntoon on tarvittavilta osin päivitetty vastauksissa aiemmin annettuja tietoja.

Hallituksen vuosikertomuksessa 2024 on mainittu sosiaaliturvan säästöt. Näihin liittyen sosiaali- ja terveysministeriö tekee säädösmuutosten seurantaa ja jälkiarviointia. Tarkoituksena on seurata lainsäädännön muutosten yhteisvaikutuksia ja informoida eduskuntaa ja sen valiokuntia etuuslakeihin tehtyjen muutosten yhteisvaikutuksista sekä seurata hallituksen esityksiin annettuja lausumia. Arvioinnissa käytetään mikrosimulointimallia (SISU) ja tarkastellaan, miten muutokset vaikuttavat eri kotitaloustyyppeihin ja tuloluokkiin sekä tarkastellaan ja arvioidaan tulonjakovaikutuksia ja mm. sitä, miten muutokset vaikuttavat tuloeroihin ja pienituloisuuteen.

Etuuslainsäädännön yhteisvaikutusten jälkiarviointi kytkeytyy useissa sosiaaliturvan muutoksissa perusturvan riittävyyden lakisääteiseen arviointitoimintaan. Perusturvan riittävyyden arviointia tullaan kehittämään tulevina vuosina, kun arvioidaan perusturvan riittävyyttä etuuksien tason, perusoikeuksien ja kansainvälisten velvoitteiden osalta.

Hankintamenettelyä koskeva lainsäädäntö, HE 108/2016 vp – EV 239/2016 vp

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädännössä vammaisten ja vanhusten asumispalvelujen järjestämisen inhimillisellä ja asiakaslähtöisellä tavalla.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 12 §:ssä säädetään yksityisten palvelujen hankinnasta ja siinä huomioon otettavista seikoista sekä vastuista ja valvonnasta näitä palveluja käytettäessä. Uusi palvelujen järjestämisen rakenne ja lainsäädännön lähtökohdat luovat edellytyksiä myös asiakkaiden tarpeita paremmin vastaaviin palveluhankintoihin.

Valvontalaki (741/2023) tuli voimaan 1.1.2024 ja siinä säädetään yksityisten ja julkisten palveluntuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä, omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta. Lain tarkoituksena on varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus, hyvät palvelut sekä edistää yhteistyötä palveluntuottajan ja viranomaisen välillä. Palveluja saa tuottaa vain rekisteröity palveluntuottaja. Rekisteröinti edellyttää, että palveluntuottaja täyttää valvontalaissa säädetyt taloudelliset, toiminnalliset ja hallinnolliset edellytykset. Valvontalaissa säädetään palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvonnasta ja sen seurannasta sekä palveluntuottajan omasta ja henkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantaneista epäkohdista, tapahtumista, vahingoista tai vaaratilanteista. Lain tavoitteena on yhtenäistää eri palveluntuottajien toimintaedellytyksiä, lupa- ja valvontakäytäntöjä, lisätä ja tukea omavalvontaa, vahvistaa ennakkovalvontaa ja parantaa erilaisten riskien tunnistamista. Tämän on arvioitu parantavan asiakkaiden ja potilaiden mahdollisuuksia saada yhdenvertaisia ja laadukkaita palveluja eri alueilla.

Erityisesti vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden osalta sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun varmistamiseen liittyvää sääntelyä on arvioitu vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa sekä iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamisessa. Viime mainitun osalta iäkkäiden henkilöiden kotiin annettavia palveluja ja asumispalveluja sekä palvelujen laadun vahvistamista koskevat sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain muutokset tulivat voimaan 1.1.2023. Valvontaa ja omavalvontaa koskeva sääntely siirtyi sittemmin vuoden 2024 alusta valvontalakiin.

Hallitussihteeri Ida Hakanen
Hallitusneuvos Milja Tiainen
Erityisasiantuntija Kaarina Tuokko

Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025. Lain keskeisenä tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden tarpeiden mukaiset ja laadukkaat palvelut. Uuden vammaispalvelulain 5 §:n mukaan palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina. Lisäksi uudistuksessa sosiaalihuoltolain 39 §:ään on lisätty säännös, jonka mukaan asiakassuunnitelmaa tehtäessä tulee ottaa huomioon asiakkaan näkemys palvelujen tuottamis- ja toteuttamistavasta. Lisäksi sosiaalihuoltolain 45 §:ään on lisätty säännös, joka edellyttää perustelemaan päätöksen, joka poikkeaa siitä, mitä, asiakassuunnitelmaan on kirjattu sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta. Myös vammaispalvelulain soveltamisalaa on tarkennettu niin ikään 1.1.2025 voimaan tulleilla säännösmuutoksilla, joiden tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palvelujen saatavuus. Soveltamisalan tarkentaminen jatkuu tarkentavalla hallituksen esityksellä, joka on tarkoitus antaa eduskuntaan syksyllä 2025 ja jossa ehdotetut muutokset tulisivat voimaan vuoden 2026 alusta.

Hallitusohjelman kirjausta asumispalvelujen valikoiman monipuolistamisesta yksilöllisiin tarpeisiin vastaten on toteutettu osana uuden lain toimeenpanon tukea ja ohjausta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ylläpitää sähköistä vammaispalvelujen käsikirjaa, joka on ajantasainen lainsäädännön soveltamisen tietolähde ja toimeenpanon väline. Lisäksi asumispalveluita kehitetään paremmin asiakkaiden tarpeita vastaaviksi ESR+ -hankerahoituksella. Ensimmäisten hankkeiden työ käynnistyy syksyllä 2025.

Edellä kuvatun mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriö on ottanut sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädännössä huomioon lausumassa edellytetyt asiat. Sen vuoksi asia ei enää anna aihetta toimenpiteisiin.

Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen, KAA 2/2018 vp – EK 46/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto nimittää asiantuntijaryhmän, jossa ovat mukana aloitteen tekijöiden ja vammaisjärjestöjen edustajat, arvioimaan ja valmistelemaan viipymättä tarvittavat säädösmuutokset, joiden avulla turvataan vammaisten henkilöiden osallisuus ja oikeussuojakeinot heitä koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi asiantuntijaryhmän tulee selvittää sosiaali- ja terveyspalveluja ja hankintalainsäädäntöä sekä niihin liittyvää neuvontaa ja ohjeistusta koskevat muutostarpeet sosiaali- ja terveyspalvelujen, mukaan lukien Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen, hankintojen kehittämiseksi. Tarvittavat säädösmuutokset on annettava eduskunnalle mahdollisimman pian.

1. Osallisuustyöryhmän loppuraportissa (2021) olevat seikat on otettu huomioon vammaispalveluja koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksessa. Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025 tarkennetulla soveltamisalalla. Uuden lain asiakasprosessia koskevat säännökset tukevat vahvasti vammaisten henkilöiden osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on muun muassa vuonna 2019 järjestänyt valtakunnallisen koulutuskierroksen vammaispalvelujen järjestämisestä ja hankinnasta. Tämän lainsäädännön osalta asia ei enää anna aihetta toimenpiteisiin.

Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

1. Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen osalta vuosina 2024 ja 2025 ei ole valmisteltu lainsäädännön muutoksia koskien kuntoutuspalvelujen hankintaa. Sosiaali- ja terveysministeriössä on arvioitu kuluvan vuoden aikana mahdollisuutta käynnistää Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen rekisteröitymismenettelyä koskevien lainsäädännön muutosten valmistelu. Tämä arviointityö on parhaillaan meneillään. Sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten osalta Kela-taksien enimmäishintasääntelyä

Hallitussihteeri Ida Hakanen
Hallitusneuvos Milja Tiainen
Erityisasiantuntija Kaarina Tuokko

koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle syksyllä 2024. Esityksellä jatkettiin määräaikaista enimmäishintasääntelyä vuoden 2026 loppuun saakka. Alkuvuonna 2025 valmistui selvitys, jossa arvioitiin Kela-taksien enimmäishintasääntelyyn liittyviä kehittämistarpeita. Selvityksen pohjalta käynnistettiin enimmäishintasääntelyä koskeva säädösvalmisteluhanke, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025.

Milja Tiainen, hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

Kaisu Harju-Kolkka, hallitussihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

Emmi Vettenranta, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

2. Eduskunta edellyttää, että vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta vahvistetaan osana asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön valmistelua.

2. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen perustuen sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt vuonna 2024 virka-arvion itsemääräämisoikeushankkeen oikeudellisesta tärkeys- ja kiireellisyysjärjestyksestä. Kiireellisimmäksi kokonaisuudeksi arvioidaan ikääntyneiden ympärivuorokautinen palveluasuminen, jossa kysymys rajoitustoimien käytöstä voi olla päivittäinen ja pitkäaikainen. Tässä yhteydessä arvioidaan myös vammaisten henkilöiden oikeuksien ja osallisuuden toteutumista sekä itsemääräämisoikeutta koskevan sääntelyn kehittämistä. Kehysriihen 2024 perusteella julkisen talouden suunnitelma 2025–2028 ei sisällä itsemääräämisoikeushankkeen valmistelun ja toimeenpanon edellyttämää rahoitusta. Hankkeen lainsäädäntöä ei täten tulla esittämään eduskunnalle Petteri Orpon hallituskaudella. Itsemääräämisoikeushankkeella on seurantaryhmä, joka asetettiin vuonna 2024 toiselle toimikaudelle (1.8.2024–31.12.2027). Seurantaryhmä on kokoontunut 10.6.2025 mennessä neljä kertaa. Seurantaryhmä on perustanut 4.11.2024 työryhmän, jonka tehtävänä on laatia niin sanottu IMO-opas. IMO-oppaaseen kootaan hyväksi havaittuja käytäntöjä itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi ja rajoitustoimien ennaltaehkäisemiseksi. IMO-opastyöryhmä on kokoontunut 10.6.2025 mennessä kaksi kertaa. IMO-opas valmistuu vuoden 2026 loppuun mennessä.

Maija Miettinen, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö

3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää ja varmistaa vammaispalvelujen tarjoamisen edellytyksiin, kuten toimitiloja koskeviin vaatimuksiin, liittyvän lainsäädännön tarkoituksenmukaisuuden ja siihen liittyvän ratkaisu- ja valvontakäytännön yhtenäisyyden palvelujen käyttäjien yhdenvertaisuuden ja palveluntarjoajien tasavertaisten kilpailuedellytysten turvaamiseksi.

3. Valvontalaissa (741/2023), joka tuli voimaan 1.1.2024, säädetään yksityisten ja julkisten palveluntuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä, omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta. Lain tarkoituksena on varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus, hyvät palvelut sekä edistää yhteistyötä palveluntuottajan ja viranomaisen välillä. Palveluja saa tuottaa vain rekisteröity palveluntuottaja. Rekisteröinti edellyttää, että palveluntuottaja täyttää valvontalaissa säädetyt taloudelliset, toiminnalliset ja hallinnolliset edellytykset. Laissa säädetään myös toimitilojen edellytyksistä, omavalvonnasta ja sen seurannasta sekä ilmoitusvelvollisuudesta asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavista epäkohdista, tapahtumista, vahingoista tai vaaratilanteista. Lain tavoitteena on yhtenäistää toimintaedellytyksiä ja valvontakäytäntöjä, vahvistaa omavalvontaa ja ennakkovalvontaa sekä parantaa riskien tunnistamista. Tämän arvioidaan parantavan yhdenvertaisten ja laadukkaiden palvelujen saatavuutta eri alueilla. Asiassa ei ole sosiaali- ja terveysministeriön kannalta aihetta jatkotoimiin. Pääministeri Orpon hallitusohjelman

Hallitussihteeri Ida Hakanen
Hallitusneuvos Milja Tiainen
Erityisasiantuntija Kaarina Tuokko

mukaisesti lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävät kootaan uuteen valtakunnalliseen virastoon. Tavoitteena on vahvistaa ja yhdenmukaistaa käytäntöjä alueesta riippumatta.

Maija Iles, hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

Kuluttajaluottoja koskeva sääntely, HE 218/2022 vp – EV 294/2022 vp

4. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto lisää tiedotusta sosiaalisesta luototuksesta ja edistää hyvinvointialueiden mahdollisuuksia ottaa käyttöön sosiaalista luototusta.

4. Sosiaalisesta luototuksesta annettu laki velvoittaa kaikkia hyvinvointialueita järjestämään palvelua sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin alueella esiintyvä tarve edellyttää 1.8.2023 lukien. Lainsäädäntö on uudistettu siten, että luototuksen järjestäminen ei enää ole alueelle vapaaehtoista. Tätä tarkoitusta varten keväällä 2023 hyvinvointialueille myönnettiin yhteensä 9,5 miljoonaa euroa valtionavustusta sosiaalisen luototuksen luottopääomaksi. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että sosiaalista luototusta vahvistetaan ja sen toimeenpano siirretään Kelalle. Tämän osalta on tehty esiselvitystä virkatyönä siitä, millaisia toimenpiteitä kirjauksen toteuttamiseksi on tarkoituksenmukaisinta tehdä. Asiassa ei ole eduskunnalle uutta ilmoitettavaa.

Kelalle on myönnetty rahoitusta 2,5 miljoonaa euroa vuoden 2025 täydentävässä talousarviossa kokeiluun, jossa lääkekorvausten vuosiomavastuu jaettaisiin pienempiin osiin niin sanotulla Kela-luotolla. Kokeilun sisällöstä sekä toteuttamisesta vastaa Kela. Kokeilu on alkamassa syksyllä 2025.

Ida Hakanen, hallitussihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö